

Merja Rajala

Mul on synttärit tänään

Riemukas kuoroperformanssi osana Kiasman yleisötyötä

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi

Musiikin koulutusohjelma

Opinnäytetyö

20.5.2013

Tekijä	Merja Rajala
Otsikko	<i>Mul on synttärät tänään</i> - Riemukas kuoroperformanssi osana Kiasman yleisötyötä
Sivumäärä	23 sivua+1 liitesivu + <i>Mul on synttärät tänään</i> - kuoropartituuri
Aika	20.5.2013
Tutkinto	Musiikkipedagogi (AMK)
Koulutusohjelma	Musiikin koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Kuoron- ja yhtyeenjohto
Ohjaaja	MuT, Annu Tuovila
<p>Opinnäytetyöni koostuu nykyaikaisen museo Kiasman yleisöpalautteesta säveltämäni <i>Mul on synttärät tänään</i> -kuoroperformanssin partituurista (SATB + solistit) sekä työprosessia, sävellystyötä ja valintojeni motiiveja kuvaavasta raporttiosionista. Työni tarkoituksena oli tutkia kuoroinstrumentin käyttömahdollisuuksia museon yleisötyössä sekä suunnitella ja säveltää kuoroesitys Kiasman yleisötyötä palvelemaan muotoon.</p> <p>Kolmiosaisen ja noin kahdenkymmenen minuutin kestoisen tilausesityksen tavoitteena oli antaa katsojalle käsitys nykyaikaisen herättämistä moninaisista tunteista ja siten mataltaa museon lähestymiskynnystä. Sävellyksen materiaaliksi kerättiin yleisöpalautetta Järjestetty Juttu -kokoelmanäyttelyn (26.3.2010-6.2.2011) alkupuolelta ja performanssi esitettiin yleisölle samaisen näyttelyn loppupuolella. Performanssin esitti johtamani Metropolia Ammattikorkeakoulun ja Pop&Jazz Konservatorion kuoro Con Caronca sekä näyttelijä Janne Puustinen. Esityksen ohjasi Anna Rosendahl. Itse vastasin esityksen ideoinnista, säveltämisestä, tuotannosta sekä harjoittamisesta.</p> <p><i>Mul On Synttärät Tänään</i> -performanssi nähtiin Kiasmassa yhteensä kahdeksan kertaa. Yleisön reaktioista päätellen toisten antaman palautteen kuuleminen oli riemastuttava ja vapauttava kokemus. Esitys palveli Kiasman yleisötyötarkoitusta hyvin ja yhteistyömme jatkuikin Thank you for the music -näyttelyn avajaisissa 2012. Hankkeen pedagogiset vaikutukset ylsivät myönteisesti myös esiintyjiin, opiskelijoihin jotka saivat arvokasta kokemusta monitaiteellisesta yhteistyöstä ja museo-ympäristössä toimimisesta.</p> <p>Kiasmalle tekemäni tilausperformanssi osoitti käytännönläheisesti kuoroinstrumentin monipuoliset mahdollisuudet museopedagogiikan ja yleisötyön saralla. Ammattimaisesti johdettu kuoro on kustannustehokas, monenlaiseen tilaan adaptoitua, liikuteltava, interaktiivinen ja dramatisoitavissa oleva soitin. Uskon että tällä työmuodolla voi palvella myös muita yleisötyötä tekeviä, helppoa lähestyttävyyttä ja matalaa yleisökynnystä tavoittelevia tahoja. Esitystapaa voisi työstää asiakasläheisyyden ja myönteisen julkisuuskuvan näkökulmasta myös yritysten hyödyksi.</p>	
Avainsanat	Yleisötyö, kuorot, kuorosävellykset, performanssi, museopedagogiikka

Author	Merja Rajala
Title	<i>Mul On Synttärät Tänään</i> - A Joyous Choral Performance Art Piece as Part of the Audience Outreach Programme of the Kiasma Museum of Contemporary Art
Number of Pages	23 pages + 1 appendix + <i>Mul On Synttärät Tänään</i> choral score
Date	20 May 2013
Degree	Bachelor of Music Pedagogy
Degree Programme	Music
Specialisation option	Choral Conducting
Instructor	Annu Tuovila, Dmus
<p>My final project consists of two parts. The full score (SATB + soloists) of <i>Mul On Synttärät Tänään</i> choral performance piece composed for the Kiasma Museum of Contemporary Art in Helsinki, Finland. The second part is this report on the process of devising the performance art piece and composing the music for it. The three-part piece was based on Kiasma's visitor feedback and it was part of the Kiasma's audience outreach programme.</p> <p>The purpose of this twenty-minute choral performance was to give the audience an idea of the whole range of feelings and opinions that contemporary art evokes in us and thus make the museum easier to approach. The visitor feedback material was collected in the beginning of the <i>It's a Set Up</i> exhibition (26 March 2010 – 6 Feb.2011) and performed to the public at the end of the same exhibition. <i>Mul On Synttärät Tänään</i> was performed by actor Janne Puustinen and Con Caronca Collective, which is the chorus of Metropolia University of Applied Studies and Helsinki Pop & Jazz Conservatory. The performance was directed by Anna Rosendahl. My part was to plan, compose, produce and rehearse the project.</p> <p><i>Mul on synttärät tänään</i> was performed eight times at Kiasma. It seemed to be joyful and liberating experience for most of the audience. The project was also an educational experience for the student performers, as they gained lots of valuable experience in working with different artists and with the museum. <i>Mull on synttärät tänään</i> project was successful from the client's point of view and it also led to a new collaborative project at the opening of Kiasma's Thank You For The Music exhibition in 2012.</p> <p>This tailored performance for Kiasma proved in a very practical way that the choral instrument is an excellent tool for in audience outreach and museum education. A chorus, conducted by a professional, is a cost-effective, movable and interactive instrument. It is also very adaptable to different kinds of surroundings and can easily perform dramatized content. A tailored choral performance is a usable tool for all organisations that aspire to become more easily approachable for the general public.</p>	
Keywords	Audience outreach, chorus, performance, museum pedagogy

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Projektin lähtökohdat	2
2.1	Museoiden yleisötyö	3
2.2	Yleisötyötä Järjestetty juttu -kokoelmanäyttelyn palautteella	3
2.2	Kuoron edut museodraaman välineenä	5
3	Työprosessin esittely	6
4	Sävellysprosessi ja sen lähtökohdat	8
4.1	Yleisöpalautte ja näkökulmien valinta	8
4.1.1	Ikäryhmät, nuoriso.	8
4.1.2	Kulttuuritaustat, matkailijat	9
4.1.3	Satunnaiset kävijät, vahinkopiipahtajat	9
4.1.4	Erilaiset nykytaiteen lähestymismotiivit	9
4.2	Palautetekstin muokkaaminen musiikkiin	10
4.3	Museon puheenvuoro.	11
4.4	Musiikin tyylilajien valinta	11
4.5	Tilan ominaisuuksien huomioiminen sävellysvaiheessa	12
5	Sävellystyön esittely	13
5.1	OSA 1, <i>Yleinen Palaute</i>	13
5.2	OSA 2, <i>Aaltoja kolmessa kuvassa</i>	15
5.3	OSA 3, <i>Oikea tapa olla</i>	16
6	Projektin arviointi	19
6.1	Monistettavuus	19
6.2	Performanssin pedagoginen arvo	20
6.3	Rahoituksesta	20
7	Pohdinta	21
	Lähteet	22
	Liitteet	
	Liite 1. <i>Mul on synttärit tänään</i> - juliste	

1 Johdanto

Minua kiinnostavat hankkeet, joissa voin synnyttää tilan ja tapahtuman viestiä kertovaa elämyksellistä vokaalimusiikkia. Olen aiemmalta koulutukseltani Pop&Jazz -musiikin laulopedagogi ja valmistunut Pop&Jazz Konservatoriosta vuonna 1999. Olen työskennellyt sen lisäksi laulajana, kuoronjohtajana, säveltäjänä, sovittajana ja tapahtumatuottajana jo kahdenkymmenen vuoden ajan. Olen lisäksi toiminut teatteriympäristöissä sekä musiikin kirjoittajana että kapellimestarina. Yrityksille ja yhteisöille olen säveltänyt ja toteuttanut tilausteoksina speaktaakkelinomaisia vokaaliteoksia, esimerkiksi Peugeot 308 -lanseeraus, (Messukeskus, Helsinki, 2008), Suomen Matkatoimistot 100 vuotta (Helsinki, Factor Nova 2009) ja partiolaisten kansainvälisen suurleiri Kilkkeen avajaiset, (Evon kansallispuisto, 2010). Kaikesta tähän asti elämäni varrella oppimastani on syntynyt mielenkiintoinen työvälineyhdistelmä. Olen oppinut visioimaan ja luomaan ideoita omien ja asiakkaideni yhteisten tarpeiden täyttämiseksi, sekä toteuttamaan visioni varsin kokonaisvaltaisesti. Osaan säveltää valitsemalleni kokoonpanolle, toivottuun tilaan ja tunnelmaan, sekä johtaa taiteellista prosessia kapellimestarin, mutta myös pedagogin lähtökohdista.

Opinnäytetyössäni *Mul on synttärät tänään* halusin tutkia kuoro-instrumentin käyttömahdollisuuksia museoiden yleisötyön välineenä. Tarkoitukseni oli säveltää kuorolle nykytaiteen museo Kiasman yleisötyötä palveleva monitaiteellinen yleisöpalauteperformanssi ja kokeilla museodraaman yhdistämistä kuorotyöskentelyyn. Performanssilla halusin ilmentää museossa kävijälle nykytaiteen saamaa moninaista palautetta ja siten madaltaa katsojan itsekritiikkiä taidekokemustensa suhteen. Käytännössä toteutin ideani säveltämällä Kiasman *Järjestetty juttu* –kokoelmanäyttelyn yleisöpalautteen kuorolle, museon näyttelytilaan, museossa kävijöille siten, että he saavat konkreettisesti kuulla, mitä muut katsojat ovat museosta ja siellä esillä olevista teoksista ajatelleet. Teokseni tavoitteena oli rohkaista museokävijöitä omien tunnepohjaisten tulkintojen tekemiseen älyllisen analysoinnin sijaan. Tarkoitukseni sopivat hyvin yhteen Kiasman yleisötyölinjauksen kanssa, jossa oma kokemus asetetaan kaiken taiteen katsomisen perustaksi (Siitari 2010, 243). Yhdistelin sävellystyöhöni myös näyttelijäntyötä, draamaa ja koreografisia elementtejä toivoen esityksestä mahdollisimman elävää, kansantajuista ja mielenkiintoista. Monitaiteellinen työskentely oli motivoitu myös musiikkipedagogisesta näkökulmasta, kuorossani laulavien nuorten musiikinopiskelijoiden opinto- ja tukevana elementtinä.

Tässä raportissa analysoin performanssin tekemisen lähtökohtia, sävellysprosessia ja sitä, kuinka hyödynsin minulle kerättyä yleisöpalautetta. Koitan myös kuvailla, millainen esityksestä lopulta tuli. Työni oleellinen osa on raportin ohessa oleva 28-sivuinen kuoropartituuri, josta on helppo saada käsitys valitsemistani palauteteksteistä sekä näkökulmista, vaikkei nuottitekstuurin lukua hallitsisikaan.

2 Projektin lähtökohdat

Mul On Synttärät Tänään –performanssi syntyi palvelemaan museon yleisötyön lähtökohtia. Nykyaikaisen museon tavoitteena on olla elävä, yleisölle tarkoitettu ja yleisön kanssa dialogiin pyrkivä (Viitala, Hakamies, Kakkuri, Kuvaja 2011,3). Museot palvelevat yleisöä monipuolisesti, asiakaslähtöisesti, tarjoten mm. taide-elämyksiä, opastusta, interaktiivista toimintaa, työpajoja ja eri ikäryhmille suunnattuja tapahtumia. Nykyaikaisen museo Kiasman suuri haaste on pysytellä ajan hermolla, taipua taiteen monimuotoisuuden mukaan ja tarjota katsojalle tietoa, kokemuksia ja välineitä omaehtoiseen ajatteluun (Siitari 2010, 241). Vaikka suomen suosittujen museoiden kärkikaartiin kuuluvalla Kiasmalla onkin sisältönsä vuoksi varmasti etulyöntiasema moneen muuhun museoon verrattuna, osa ihmisistä kokee museo-instanssit silti etäisiksi ja vieraisiksi (Lindholm, 2010).

Lindholmin, Simovaaran, Cantellin ja Mielosen mukaan (2011) museoon saapumisen sosiaalinen kynnys on olemassa oleva este varsinkin vähemmän koulutetuilla, sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevilla henkilöillä. Puolet taidemuseoiden eikävijöistä kokee taidemuseot tylsinä paikkoina, sekä pelkäävät elitistiselle kansanjoukolle suunnattuna, jopa hieman halveksuttavana huvina. Nykyaikaisen taiteen kohtaamiseen on edelleenkin myös monenlaisia kielteisiä ennako-odotuksia. Kiasman johtajana 2001-2006 toiminut Tuula Karjalainen muistelee (Karjalainen, 2010, 229) nykytaiteen museon ensivaiheiden Ars 95 näyttelyn herättämiä mielikuvia: “nykyaide ei ole muuta kuin pissaa, spermaa, verta ja haisee pahalle”. Osa näistä ennako-odotuksista elää vielä tänäänkin. Museomiljöön, nykytaiteen herättämät ristiriitaiset kokemukset ja museoiden lähestyttävyysohjelmat kiinnostivat minua säveltäjän ja kuoronjohtajan näkökulmasta. Halusin tutkia kuorojen ja museoiden yhteistyömahdollisuuksia, kehittää kuoroinstrumentin käyttöön pohjaavaa yleisötyövälinettä sekä toisaalta laajentaa omaa työkokemustani kuorosäveltäjänä ja johtajana.

2.1 Museoiden yleisötyö

Museopedagogiikka rantautui Suomeen jo 1800-luvulla valistuksen ajan kukoistaessa. 1900-luvun alussa museoiden haluttiin nousevan sosiaalisen tehtävänsä tasolle kansansivistyslaitoksena ja 1940-luvulla mallia haettiin jo Yhdysvalloista asti. Museotyön painopiste alkoi siirtyä yleisöön ja siihen, mitä museo yleisölleen pystyi tarjoamaan. 1960-luvun museopedagogiikkaa määritteli Elävän Museon käsite lapsille suunnattuine esityksineen ja ensimmäiset museolehtoreiden virat perustettiin Suomeen 1970-luvulla, jolloin pedagogisesti suunnitelmallinen opetustyö pääsi todelliseen vauhtiin myös eri ikäryhmien ja yhdistysväen opastamisessa (Pöntinen 2012, 37).

Nykyisen museopedagogiikan linjauksen juuret lienevät vuodessa 1984, jolloin taidepoliittinen ohjelma määritteli kasvatustehtävät emotionaaliseen, tiedolliseen ja toiminnalliseen osaan. Museot alkoivat kurkottaa ulospäin, painopiste siirtyi esineistä ihmisiin ja museopedagogiikan tavoitteeksi nousi keskusteleva yleisösuhte. Museoissa alettiin järjestävää monenlaista koulutustoimintaa opastusten ja koululaisten toiminnallisten työpajojen muodossa. Keskusteleva ja osallistava oppimistapa (Viitala Hakamies, Kakuri, Kuvaja 2011,3) määrittyi museopedagogiikan tärkeimpien päämäärien joukkoon.

Selkeän valistustyön rinnalla kasvoi näkemys siitä, että museolla on myös yhteiskunnallinen tehtävä elämysten ja taidekokemuksen välittäjänä. Yleisötyö, jota itsekin olin tekemässä, eroaa siis museopedagogiikasta siinä, että sen tavoitteena (Halonen, Käenmäki, 2012) ei ole niinkään yleisön opettaminen, vaan katsojan kokonaiskokemus ja museotoiminnan yhteiskunnallinen funktio. Museopedagogisen yksikön kehittämistutkimus (Pöntinen 2012,95) kertoo Manuaalin Tampereen museoiden oppaille 2011 listaavan yleisötyön tavoitteiksi museoon tulemisen matalan kynnyksen, objektiivisuuden ja sen, että asiakas tuntee itsensä tervetulleeksi. Elämykselliset ja tunteisiin ulottuvat keinot ovat merkityksellisiä yleisöä vakiinnuttavana tekijänä. Yleisötyö palvelee sitten museota myös taloudellisesta näkökulmasta tähtäämällä edellä mainittujen asioiden lisäksi (Rogers 1998,7) olemassa olevan yleisön vakiinnuttamiseen ja uuden yleisön hankkimiseen.

2.2 Yleisötyötä Järjestetty juttu -kokoelmanäyttelyn palautteella

Taidemuseoiden yleisökynnystä nostavia tekijöitä ovat varmastikin epävarmuuden tunte esillä olevien teosten ymmärtämisestä sekä ajatus siitä, että niille on olemassa oi-

kea tulkinta. Tämän päivän museopedagogiikan kulmakiveksi on museopedagoginen yhdistys Pedaali määritellyt katsojan kokemuksen helpottamisen ja rohkaisemisen omiin tulkintoihin. Myös Kiasma etsii jatkuvasti uusia tapoja madaltaa nykytaiteen lähestymisen kynnyksiä ja tehdä nykytaidetta saavutettavaksi kaikille.

Mul on synttärit tänään -kuoroperformanssin tarkoitus oli hälventää katsojan omia tulkintoja koskevia ennakko-odotuksia Performanssissani halusin rohkaista katsojaa oman kokemuksen arvostamiseen käsittelemällä yleisön moninaisia kokemuksia nykytaiteen äärellä. Halusin esitellä yleisön moniäänisyyttä ja sen oikeutusta, teoksista tehtyjä ristiriitaisia tulkintoja ja elämää, jonka kävijät itse tuovat museoon. Minua kiinnostivat taidekokemusten moninaisuus ja myös tietty ymmärtämisen tabu, joka teosten katsomiseen helposti liittyy. Taidetta pyritään ymmärtämään ja jos ei ymmärrä, sitä ei kehtaa sanoa ääneen. Toteamukset ”Olenko tyhmä” tai ”Mitähän muut tässä oikein näkee”, ”Onko tämän joku tehnyt tosissaan” ja ”Meidän 4-vuotias tyttökin piirtää paremmin!” ovat kaiketi varsin yleisiä nykytaiteen museossa. Tavoitteenani oli osaltani koittaa vapauttaa katsoja ymmärtämisen tasosta vapaaseen taiteen kokemiseen ja liudentaa ennakkokäsityksiä taiteen ymmärtämisen tärkeydestä.

Museo on käyttäytymisnormistoltaan hiljainen paikka, eikä toisten katsojien taidekokemuksista saa useinkaan tietoonsa. Kuoroteoksen sävellysmateriaalina oli ajatus käyttää Kiasmassa alkavan *Järjestetty juttu* -kokoelmanäyttelyn alkuvaiheessa kerättyä yleisöpalautetta kuultavaksi samaa näyttelyä ja samoja teoksia myöhemmin katsovalle kävijälle. Ideanani oli siten antaa yleisön jakaa katsojapalautetta ja olla hiljaisessa dialogissa keskenään. Näyttelyn vuoden kestävä pitkä aikaväli mahdollisti tämän työtavan. Lopputuloksessa yleisö pääsee siis käytännössä tirkistelemään suoraan toisen aivo-kuorelle ja vertaamaan omaa kokemustaan toisten kokemuksiin.

Myös museon näkökulmasta oli tärkeää että esitys viestisi Kiasman olevansa samalla puolella katsojan kanssa ja että se kannustaisi taiteen monenlaiseen kokemiseen. Päätin siksi linjata esityksestä pois negatiivisen ennakko-odotuksen museon ja yleisön välisestä ristiriidasta. Työssäni halusin sijoittaa taiteen ymmärtämisen tai ymmärtämättömyyden ahdistuksen katsojan omalle kontolle. Lähdin liikkeelle mielipiteestäni, että paine taiteen ymmärtämiseksi tulee katsojasta itsestään, ei museon, eikä myöskään teoksen tekijän taholta. Halusin myös tuoda esiin erilaisia museokäymisen motiiveja ja viestiä sillä, että taide on tarjolla kaikille, huolimatta siitä, onko se katsojan mieleen vai ei, tai tultiinko sitä varta vasten katsomaan vaiko hetken mielijohteesta. Yleisötyöllä

voidaan siis koittaa antaa yleisölle tunne siitä, että yhteiskunta tarjoaa taidetta kaikille (Halonen, Käenmäki 2012, 28) ja että yhteiskunnan tarjoama taide todella on tarkoitettu jokaiselle. Tämä näkemys ohjaa myös vuonna 1990 perustetun valtion taidemuseon museopedagogista linjaa (Haapalainen 2010, 244).

2.2 Kuoron edut museodraaman välineenä

Lauluääni on erinomainen keino asioiden elävöittämiseksi. Ihmisääni on lähes rajaton instrumentti. Ääni on ajaton tai ajankohtainen, kaikkien kansojen ja kautta historiamme käytetty, elämyksellinen, vahva instrumentti ilmaisemaan mitä tahansa tunnetilaa tai tarinaa, tunnistettava ja inhimillinen. Kokemukseni mukaan laulumusiikin edustamat arvot mielletään positiivisiksi, ekologisiksi, raikkaiksi ja luonnonmukaisiksi. Laulajien joukkio viestii myös yhteisöllistä voimaa, yhdessä tekemisen energiaa. Kuoroinstrumentti viestii siis jo sinällään arvoja, joita yleisötyössä halutaan pitää esillä.

Kuoroinstrumentti puoltaa yleisötyöprojektissa paikkaansa myös helpon liikuteltavuuden, vähäisen kalustotarpeen ja monikäyttöisyytensä vuoksi. Teknisesti ja taiteellisenkin tuotannon kannalta tarkasteltuna kuoro on varsin kustannustehokas instrumentti. Museotilassa äänentoistoa ei tarvita ja vahvistamaton esitys on liikuteltavissa jopa sen aikana. Kuoro pystyy tarvittaessa kuljettamaan yleisöä mukanaan oppaan tavoin, siirtämällä esitystä tilasta toiseen. Laulajat pystyvät esittämään sekä draamaa että musiikkia samanaikaisesti. Kuorolla on käytettävissä kaikki näyttelijäntyön välineet, tosin taidoista riippuen, samanaikaisesti musiikin kanssa, ja siksi se on mielestäni draamallisesti ylivoimainen instrumentti. Kuorolla esitettävää draamaa voi myös tukea rakentamalla esityksen yhden ammattinäyttelijän ja kuoron välille, jolloin laulajien näyttelijäntyön osaamisen taso ei ole esityksen draaman kannalta kriittistä, laulajan tarvitsee lähinnä reagoida ohjauksen mukaisesti näyttelijän työhön. Yleisötyössä kuoroinstrumentti myös helpottaa katsojan samaistamista palautteen antajaan kun palautekstit voidaan säveltää suoraan toisen ihmisen suuhun. Kuoroesityksen loistavana etuna on myös se, että siihen voidaan tarvittaessa liittää museoon kaivattavaa vauhtia ja eloa mm. juoksuaskelten, liikkeiden, tanssikoreografian tai vaikka käsiryryn muodossa.

3 Työprosessin esittely

Museoympäristössä työskentely oli tullut minulle tutuksi jo vuonna 2003, jolloin suunnitelin ja toteutin *Tekniikan museo soi ja tarinoi* -esityksen yhdessä teatteriohjaaja Elina Rainion kanssa. Vuonna 2008 toteutimme yhdessä Digitaalinen vanhakaupunki - verkkohankkeen elävöittämisen, osana Urbaani luovuus -hanketta. Hyvän palautteen innostamana ja Helsingin kaupungin taholta tulleesta aloitteesta lähdimme kehittämään uutta museohanketta, tällä kertaa Helsingissä sijaitsevan nykyaikaisen museon Kiasman suuntaan. Valitsin museon mahdolliseksi yhteistyökumppaniksi oman nykytaidekiinnostukseni vuoksi. Aloitimme ideoinnin ja alustavan yhteydenpidon esityksestä Kiasman kanssa syksyllä 2009. Kiasmassa yleisöpalauteprojektin ideani otettiin innostuneesti vastaan ja todettiin sen soveltuvan erinomaisesti osaksi museon jatkuvasti kehittämää yleisötyötä. Koska hankkeen ideointivaiheessa projektin toteutustavaksi valikoitui kuoropainotteinen performanssi, sovimme idean jatkamisesta ilman Rainiota. Museon puolelta projektin suunnittelusta ja toteutuksesta tulivat vastaamaan yleisötyön vastaava museolehtori Minna Raitmaa ja museolehtori Sanna Hirvonen.

Performanssi-idean esittelyn ajankohta oli erinomainen ja tuntui sopivan lähes täydellisesti ohessa kuvattuun Kiasman tulevaan Järjestetty juttu –kokoelmanäyttelyyn (26.3.2010 – 6.2.2011). Näyttelyn kaikki teokset olisivat tavalla tai toisella järjestettyjä, lavastettuja, kuten sen palautteesta ammentavaksi suunniteltu performanssinikin.

Kiasma-lehti.2010:

Millainen tapahtuma on järjestetty juttu? Näyttelyssä raja lavastetun ja lavastamattoman, spontaanin ja käsikirjoitetun välillä on häilyvä.

Kuva 1. Järjestetty juttu esitekuva

Sovimme, että Kiasma huolehtii kanssani hankkeen aikatauluttamisesta, yleisöpalautteen keräämisestä sekä tiedottamisesta. Minä huolehtisin taiteellisesta tuotannosta, performanssin ideoinnista, säveltämisestä ja harjoittamisesta. Performanssin esitti johtamani Metropolia Ammattikorkeakoulun ja Pop&Jazz Konservatorion Con Caronca Collective sekä näyttelijä Janne Puustinen (teatteri-ilmaisun ohjaaja -opiskelija, Metropolia Ammattikorkeakoulun esittävän taiteen koulutusohjelma), jonka halusin kuoron pariin kuljettamaan draamaa, esittämään mahdollisia monologiosuuksia sekä olemaan miimisesti läsnä koko ajan. Näyttelijän rooliksi ajattelin nimenomaan museossa kävijää. Kaikkea tätä ohjaamaan kanssani onnistuin rekrytoimaan mainion Anna Rosendahlin, joka myös opiskeli teatteri-ilmaisun ohjaajaksi niihin aikoihin. Projektiin osallistui lisäksi siis kaiken kaikkiaan noin 25 laulajaa, näyttelijä sekä ohjaaja.

Mul on synttärät tänään -performanssi työvaiheineen kesti noin puolentoista vuoden verran. Idean työstäminen alkoi syksyllä 2009 ja viimeinen esitys nähtiin Kiasmassa helmikuussa 2011. Kiasma keräsi palautetta sävellysmateriaaliksi kuuden palautekirjan verran Järjestetty juttu -kokoelmanäyttelyn alkupuolelta (helmikuu-heinäkuu 2010). Suunnittelin ja sävelsin performanssin elo–syyskuussa ja harjoitusvaiheeseen päästiin jo syyskuussa. Rinnakkain sävellysvaiheen kanssa kulki myös ohjauksen suunnittelu, vaikkakin lopullinen ohjaussuunnitelma ja koreografiat voitiin luoda esitykselle vasta harjoitusvaiheen alussa, syyskuussa. Harjoitusvaiheen alussa koko työryhmä tutustui Järjestetty juttu -näyttelyyn ja myös loppuvaiheen harjoitukset toteutettiin näyttelytiloissa museon ollessa suljettuna yleisöltä. Lokakuussa kuoro äänitti esityksestä studiode-mon Ylen toimittajan aiheesta tekemää radio-ohjelmaa varten.

Mul on synttärät tänään -yleisöpalautepperformanssi esitettiin kahdeksan kertaa Järjestetty juttu -kokoelmanäyttelyn kävijöille näyttelyn loppupuolella (marraskuu 2010–helmikuu 2011). Lisäksi teos kantaesitettiin *Eka kerta* -avajaisissa 20.11.2010. *Eka kerta* -projektissa (Kultu Blog) nuoret pääsivät tuottamaan taideteoksen yhteistyössä taiteilija Heta Kuchkan kanssa. Projekti oli osa neljän Eurooppalaisen taidemuseon Youth Art Interchange –hanketta, johon osallistui suomalaisnuorten lisäksi vastaavia nuorten vapaaehtoisten ryhmiä Lontoon Tate Britainista, Tate Liverpoolista sekä Pariisin Pompidou-museokeskuksesta.

4 Sävellysprosessi ja sen lähtökohdat

4.1 Yleisöpalautte ja näkökulmien valinta

Aloitin sävellystyöni täysin puhtaalta pöydältä tutustuen ensin näyttelystä kerättyihin kuuteen Päästä itsesi irti -kantiseen palautekirjaan. Etsin kirjoista helposti karakterisoi-tavia henkilöhahmoja, selkeitä mielipiteitä ja tietenkin koetin saada kokonaiskuvaa kävi-jävirran erilaisista edustajista.

Museokävijät voidaan jakaa identiteetin mukaan viideksi ryhmäksi (Niemelä, 2010) tutkimusmatkailija, mahdollistaja / sosiaalinen kävijä, kokemusten kartoittaja / elämys-ten etsijä, ammattilainen tai harrastaja ja rentoutuja. Toisaalta yleisöpohjaa on katego-risoitu myös esim. museossa käymisen tuttuuden ja tapojen pohjalta .Itse luokittelin kuitenkin yleisöpalautteen antajat pelkästään palautekirjoissa useimmin esiintyvien kirjoitustyyppien pohjalta sekä performanssissa helposti esiteltävien karaktäärihahmo-jen näkökulmasta. Performanssin perushahmoiksi, arkkityypeiksi valitsin tässä seuraa-vaksi mainitsemaani neljä erilaista kävijätyyppiä. Yksittäiset tekstit ja lauseet valitsin tietenkin mojavimmasta päästä siten, että kokemukset sopisivat tunnistettavasti myös valitsemieni hahmojen tunneskaalaan. Tällaisia olivat mielestäni esim. satunnaisen kävijän keveys ja avoimuus, nuorison uteliaisuus ja avoin haistattelu, taiteenkatsojan analyttinen lähestymistapa ja matkailijan orientoituminen itseensä.

4.1.1 Ikäryhmät, nuoriso.

Palautekirjoista saattoi havaita nuorison olevan aktiivisin kirjoittajaryhmä, tai kenties paremmin sanottuna piirtelijäryhmä. Palautekirjaan oli taiteiltu omakuvia, eläinhahmoja, sarjakuvasankareita ja logotyyppejä kuvia. Teksteissä nuorison ääni erottui lyhenteinä ja englanninkielisinä iskulauseina, tyyliin "I was here". "LOL", "Thanks" ja sitten suo-menkielellä kirjoitetuilla mietelmillä. Etupäässä nuoret, mutta myös kaiken ikäisiltä vai-kuttaneet kävijät kävivät palautekirjassa dialogia suoraan teosten kanssa. "Ottaisin teetä ja kahvia" tai vastattiin *Oikea tapa olla* -teokselle. Moni oli myös vastannut kysy-mykseen "tykkäisitkö?" Joku ilmoitti tykkäävänsä, toinen tarkensi että tykkäyksen koh-teena on alapää. Kiasma poikkeaa muista suomalaisista museoista nimenomaan nuor-ten kävijöiden suurella määrällä. Nuorison ääni kuuluu työssäni monin paikoin, sel-keimmin *Aaltoja kolmessa kuvassa* –osan räpissä (partituuri, tahdit 123-137).

4.1.2 Kulttuuritaustat, matkailijat

Palautteen kirjoittajia oli ympäri maailmaa ja tietenkin joka puolelta Suomea. Matkailijoiden joukossa oli myös liuta luokkaretkeläisiä ja erilaisia harrastajaryhmiä. Tyypillisin palautekirjan matkailija oli halunnut laittaa kirjaan signeerauksensa, kotipaikkansa ja päivämäärän, mutta oli joukossa toki monenlaisia mielipiteitäkin, kotikielellä, joten osa vieraskielisestä palautteesta jäi hämärän peittoon. Matkailijat eivät juuri kritisoineet museota mitenkään, vaan palaute oli museota kiittävää tai suoraa dialogia teosten kanssa. Mieleenpainuvimmin kirjoitus lie kuitenkin espanjaksi kirjoitettu ylistys edellisyönä kohdatulle suomalaiselle naiselle. Matkailijoiden suurta joukkoa huomioidakseni valitsin sävellysmateriaaliksi palautekirjoista myös englanninkielisiä repliikkejä sekä suomenkielisiä murteellisia ilmaisuja. Eri kansallisuudet ovat edustettuina esimerkiksi ensimmäisen osan terveisiä -kohtauksessa (partituuri, tahdit 38 -44).

4.1.3 Satunnaiset kävijät, vahinkopiipahtajat

Performanssissa kuvataan myös erilaisia museoon saapumismotiiveja. Moni oli tullut tarkastelemaan itse rakennusta, ei niinkään näyttelyn teoksia. Useasti museoon oli tultu ystävän kanssa, joskus jopa treffeille. Yllättävän moni kävijä kirjoitti palautekirjassa tullessaan museoon vaikkapa vessareissulle tai sadetta pakoon. Joukosta löytyi myös monen sellaisen ääni, jonka joku muu oli tuonut tutustumaan museoon. Satunnaispiipahtajien palautteet olivat iloisia ja keveitä, johtuen varmaankin ennakkoodotusten puutteesta. Teokseni nimi *”Mul On Synttärin Tänäpäin”* on erään satunnaiselta vaikuttavan, juhlapäivän kunniaksi paikalle saapuneen katsojan kirjoittama ilosanoma palautekirjan sivuille. Sama henkilö julisti olevansa menossa Suomenlinnaan ja sain sen mielikuvan että hän piti sitä päivänsä varsinaisena tavoitteena. Performanssissa olen sijoittanut tämän lauseen iloisesti sopraanojen suruttomaan suuhun, kun toiset säästävät heitä taidekritiikillä (partituuri, tahdit 73 – 77).

4.1.4 Erilaiset nykytaiteen lähestymismotiivit

Mielenkiintoni suurimpana kohteena olivat tietenkin palautteista ilmenevät eri tavat kokea nykytaidetta. Palautekirjan sivuilla näkyivät sekä taideteosten antamat hienot elämykset, kokemukset siitä ettei lainkaan ymmärrä teoksia ja teosten herättämä jopa suoranainen ahdistus. Palautteen antajat antoivat kritiikkiä laidasta laitaan ja sama teos

sai osakseen herkullisen monenlaista ryöppyä: ”Nainen seinällä ei ole taidetta”, ”Really blowed my mind, beautiful”, ”Paskaa”, ”Voi ei mitä roskaa valtion veromaksajien kustannuksella” ”This is not exciting”. Myös pidempiä omia mietelauseita teoksista: ”raken-
nat sitä kivikasaa, mitä siitä tulee? Kivikasa”. ”Elä meren mukaan, tai elä muuten vaan”.
(partituuri, tahdit 92-97). Palautteissa oli usein kommentoitu teoksen herättämiä tuntei-
ta tai oivalluksia. Haltioitumista, oivalluksia, ihastusta, turhautumista, paheksuntaa,
suuttumusta, kysymyksiä ja väittämiä. Paikoin niihin oli liitetty teoksen innoittama piir-
ros tai kuva, joka jatkaa jollain tavalla teosta. Palautekirjassa näkyi vain vähän taidetta
ammattimaisen analyttisesti lähestyvien henkilöiden kirjoituksia. Palautekirjaan kirjoit-
taneiden lähestymiskulma oli selkeästi tunnelähtöinen ja sikäli säveltäjän näkökulmasta
helposti lähestyttävä.

4.2 Palautetekstin muokkaaminen musiikkiin

Suurin osa palauteteksteistä on sävelletty musiikkiin sellaisenaan, muokaten niistä lau-
lutekstejä repliikkejä yhdistellen. Ehjän ja yhtenäisen tekstikaaren sommittelemista vai-
keutti se, että lähes kaikki palautekirjojen tekstit olivat lyhyitä, vain yhden tai kahden
lauseen mittaisia. Aikamoista palapeliähän se oli, ainakin *Aaltoja kolmessa kuvassa* -
balladin osalta. Halusin saada balladin tyyliin sopivan runollisen tekstin kaltaisen lyrii-
kan ja onnistuinkin mielestäni yhdistelemään eri kirjoittajien lauseista yhteneväisen
ajatuskaaren (partituuri, solistit tahdit 82-107, kuoro tahdit 98-99). Toki yhdistelemällä
palautteita vaikutin vahvasti myös palautteiden tulkintaan, mutta toisaalta sävelkielen
lisääminen tekstiin kuvittaa tekstiä itsessään jo niin paljon, että objektiivisuutta olisi ollut
turha tässäkin yhteydessä tavoitella. Ja loppujen lopuksi, tämähän oli kuitenkin mi-
nun teokseni teospalautteesta. Palauteauseiden yhdistelemisen lisäksi sommittelin
usein yleisön kirjoittamia ajatuksia siten, että palauteauseista muodostuvien musiikillis-
ten fraasien loppujen tekstit muodostivat keskenään löyhän riimiparin, esimerkiksi ”tuo
nainen tuolla seinällä, ei ole kyllä taidetta / kiva mesta, kaunis näyttely, mutten tajunnut
sun pointtia” (partituuri, sopraano, tahdit 31-37). Röp -osan tekstiä (partituuri, tenori,
tahdit 123 – 126, alto 131 – 133) olen muokannut riimilliseen mittaan lähinnä sanojen
järjestystä vaihtamalla. Joitakin lauseita suomensin ja riimittelin englanninkielisistä pa-
lautreista suomenkieliseksi räpiksi, kuten ”Toi jätkä osaa rakentaa ja siinä se on nero,
mutta museo hanki parempi video” (partituuri, alto, tahdit 134-135).

4.3 Museon puheenvuoro.

Museon ja katsojan vastakkainasettelua haluttiin välttää. Siksi sijoitin katsojan ristiriitaiset tunteet taiteen ja teosten ymmärtämisestä kahden museossa kävijän roolihahmon väliseen tappeluun. Halusin väittää ja viestittää sitä, että taideteoksen tai näyttelyn älyllisen ymmärtämisen paine on suurimmaksi osaksi katsojassa olevaa sisäänrakennettua odotusta itseään kohtaan, eikä näytteilleasettajan, Kiasman, kritiikkiä katsojaa kohtaan. Kohtauksessa käytetyn Battle-muodon valitsin *Aaltoja kolmessa kuvassa* kritiikkiosaan kirjoittamani rap-estetiikan mukaisesti. Kuoro säestää palautekirjan kannessa olleella tekstillä ”päästä itsesi irti” ja kaksi tyhmyriä koittavat nokittaa verbaalisesti toisiinsa (partituuri, tahdit 140 – 143). Tappelu toteutettiin draaman keinoin ja esitettävät tekstit improvisoitiin ohjaajan avulla. Kohtaus oli kestoltaan avoin ja päättyi parin erottamiseen toistensa kimpusta, kuoron sanoin: ”irti!” Alkuperäisessä ideassani tämä mielipidekohtaus olisi edennyt aina verenvuodatukseen asti, kuten taiteen parissa monesti symbolisesti käykin. Nyt oli dramaturgisesti tyytyminen vain tönimiseen ja kukkoelkeisiin. Museon ikiomaksi puheenvuoroksi valitsin Antti Laitisen *It’s My Island* -videoteoksen esittelytekstin, joka laulettiin näyttelyoppaasta sellaisenaan kuin se oli Kiasman toimesta oppaaseen painettu.

4.4 Musiikin tyyllilajien valinta

Ennen säveltämistä pohdin, määrittääkö musiikin tyyllilaji sitä, kenen ja minkä ikäisen henkilön ääneksi palaute koetaan. Pop-estetiikka asettanee tekstin nuoren suuhun, mutta toisaalta oli ollut vaikeaa ja ehkä myös tarpeetonta valita neutraalia, katsojan ikää, taustaa ja siten palautteen alkuperäistä ääntä määrittämätöntä tyyllilajia. Päädyin siksi valitsemaan sävelkielen ennemmin kunkin osan tunnelman, palautteen kieliasun ja valitsemieni henkilöahmokokaraktäärien mukaisesti. Jonkin verran valinnat painottuivat pop-henkiseen estetiikkaan, johtuen oman osaamiseni painottumisesta rytmimusiikkiin, nuorista popjazz-laulajistani sekä myös osittain Kiasman mieltymyksestä nuoriin esittäjiin *Eka kerta* -avajaisten yhteydessä. Kaiken kaikkiaan käytin esityksessä kuitenkin hyvin monenlaista musiikin tyyllilajia. Mukaan mahtuivat ainakin moderni taidemusiikki, popballadi, puhekuoro, räp, jazzahtava fuusiopop, blues, samba, tango ja kansanmusiikki. Tyyllilajien suunnittelin olevan sidoksissa performanssin karaktääreihin ja palautteiden sisältöön. Päädyin säveltämään taidekritiikkiä, elämyksiä ja yksittäisiä iskulauseita pop, räp- ja fuusiopop -tyyleillä (partituuri, osa 1 ja 2). Museon oma teksti Antti Laitisen teoksesta taittui luontevasti taidemusiikin puolelle (partituuri, osa 2, *It’s*

My Island) ja monikansallisesta väkijoukosta päädyin tekemään tervehdyksiä latelevan puhekuoron (partituuri, tahdit 38-44), jonka ylitse yksittäiset museokävijät kävivät kertomassa palautteitaan (ei partituurissa, toteutus draaman keinoin, palautekirjojen materiaalin pohjalta). *Oikea Tapa Olla*- teos käsitteli eri kysymisen tyyllilajeissa esitettyjä lauseita, joten päädyin myös säveltämään jokaisen kysymyksen eri tyyllilajissa joita olivat ruotsalainen kansanmusiikki, kuubalainen son. blues, samba, medium beat, pop, tango-imitaatio.

4.5 Tilan ominaisuuksien huomioiminen sävellysvaiheessa

Kiasman näyttelytilat ovat kovapintaiset, suuret ja korkeat. Niiden määräävin akustinen ominaisuus on erittäin pitkä kaiku. Kaiusta johtuen koitin kirjoittaa performanssin 1. ja 2. osat tempoiltaan hitaiksi tai keskitempoisiksi, sekä valitsin mielessäni yleisnyanssiksi maksimissaan mezzoforten. Muutamat nopeat fortekohdat (esimerkiksi räp) koetin ratkaista käyttämällä solistia sekä dramatisointia tukemaan tekstin ymmärretyksi tulemisesta. Viimeisen *Oikea tapa olla* –osan näyttelytila oli akustisilta ominaisuuksiltaan esitykselle suopein, lyhytkaikuisin ja siksi siihen osaan päätyinkin nopeampaa rytmikkaa samban ja kuubalaisen sonin maailmasta. Päädyin kirjoittamaan kuorosatsin pääosin neliääniseksi (SATB), koska tilan akustiikka oli niin vaativa laulajien keskinäisen kuuntelun kannalta ajateltuna. Useampiääninen satsi olisi voinut vaarantaa kappaleiden esittämisen laadukkaasti, varsinkin kun olin suunnitellut esitykseen liikettä ja koreografisia elementtejä jotka tekevät yhdessä laulamista jo sinällään haastavampaa.

5 Sävellystyön esittely

Tutustuin näyttelyyn ennalta useamman kerran, ensin paperilla ja näyttelyn alettua paikalla. Museolehtori Hirvonen perehdytti minut teoksiin, tekijöihin ja tekotapoihin. Kiasmalta saamieni teosesittelyiden lisäksi otin valokuvia näyttelytiloista esityksen suunnittelua varten. Seulottuani yleisöpalautteen ja saatuani käsityksen siitä valitsin performanssin kohteet ja aiheet tiloittain. Päätin sijoitella performanssin kolmeen osaan, siten että esitys siirtyi katsojien kanssa näyttelytilasta toiseen. Sijoittelin myös erityyiset palautteen lähestymistavat eri osioihin.

5.1 OSA 1, *Yleinen Palaute*

Sijoitin sävellyksen ensimmäisen osan näyttelyn alun aulamaiseen tilaan.

Ensimmäinen osa kuvaa palautetta yleisellä tasolla, sitä mitä museosta yleensä oli sanottu, millä motiivilla sinne oli saavuttu ja millaisia reaktioita Kiasmaan saapuminen oli saanut aikaan. Ensimmäisen osan musiikillinen tyylilaji on pop-henkinen tarkoitukseensa olla tekstien lailla myös rytmikaltaan populaari, suurta väkijoukkoa kuvaava. Harmoniassa esiintyvän fuusiosävyä valitsin pilke silmäkulmassa, juhlan kunniaksi, oltiinhan tässä kuitenkin tultu taidemuseoon.

Teos alkaa ohjaaja Anna Rosendahlin näyttelijälle kirjoittamalla monologilla taiteen ymmärtämisestä ja muistoista lapsuuden museoreissuihin (ks. kuva 2). Monologin katkaisee yksittäisillä mielenilmaisilla näyttelytilan ulkopuolelta alkava rytmisen puhekuoro: ”Hah”, ”Yök”, ”Hui saatana”, ”Hyvä”. Kappaleen melodinen osa alkaa myös aulatilaa ulkopuolelta esittelemällä kahta näkemystä: ”Lol, Lol, Lol, ahdistava typerä juttu”, ”Ihana, hämmentävä, I wanna thank you” (partituuri, tahdit 5-8). Keskitempoisella beat-estetiikalla alkava kappale jatkuu lyhyillä yleisluontoisilla palautelauseilla.

Makkee, makkee, elämys ja tosi makkee”. Kuoro siirtyy lällätellen ja tanssahdellen näyttelyaulaan hämmästyneen näyttelijän luokse. Makkee -klusterilla edelleen lällätellen säestetään vuorotellen naisten ja miesten museo-pohdintoja (partituuri, tahdit 20-37). Bassojen suussa lempilauseeni, suuri taidekritiikki ”Miss on tissit?”

kuva 2. Näyttelijä Janne Puustisen monologi, kaikki esityskuvat: VTT/KKA, Petri Virtanen

Kuoro ryhmittyy näyttelijän ympärille esittelemään eri kieliä ja murteita paikkakuntien ja maiden nimistä muodostuvalla puhekuorokudoksella (partituuri, tahdit 38-44). Tervehdyksistä muodostuva puhekuoro vaimenee säestämään satunnaisten matkailijoiden repliikkejä esittävien solistien taustaksi. Matkailijaroolissa olevat laulajat kiipeävät vuorotellen näyttelijän takana olevalle tuolille julistamaan suureen ääneen omia tuntemuksiaan: ”Emma tajus vihdoon mitä nykytaide on”, ”Täällä helsinkiläinen kohtasi helsinkiläisen”, ”En tajunnu yhtään teosta” ja ”Mynämäki on paras”.

Useilla kielillä esitetyn terveisten hullunmyllyn jälkeen tilanne rauhoittuu ääniryhmien keskinäiseen mielipiteiden vaihtoon blues-tyyppisillä yksittäisillä fraaseilla: ”Täällähän viihtyy”, ”Näillekö niitä apurahoja maksetaan?” (partituuri, tahdit 45-62). Palautediologi päättyy yhden kuorolainen lyhyhistymiseen lattialle muiden laulajien kommentoimissa: ”She has a great panic right now”.

Laulajat lähtevät liikkeelle, kaartelevat katsomassa lähtöaulan teoksia ja laulavat esityksen alussa tutuksi tulleen osan teemaa (partituuri, tahdit 63-77). Kuoro käväisee myös kommentoimassa eri kaupunkien tunnelmia esitteleviä kuplan muotoisia teoksia, joiden sisällä voi sekä haistaa kyseisen kaupungin ominaisuuksuja että kuulla niiden ääniä. Kuoro replikoi: ”Noi kuplat on vähän huonoja, kun niistä ei näe mitään” ja siirtyy kommentoimaan seinillä olevia maalauksia yleiskommenteilla, ”Lol Lol, ihana, hämmentävä, ahdistava, typerä, kiitos, toi on jees, hauska”. Ensimmäinen osa päättyy koko teoksen nimeen, jolla sopraanot iloisesti julistavat näyttelijälle omaa Kiasmassa olon motiiviaan: ”Mul on synttärit tänään – meen Suomenlinnaan.

5.2 OSA 2, *Aaltoja kolmessa kuvassa*

Toinen osa sijoittui vesiaiheisista videoinstallaatioista koostuvaan näyttelytilaan.

Valitsin kohteiksi näyttelytilassa olleet kaksi teosta: Antti Laitisen *It's My Island-teoksen*, jossa Antti rakentaa kolmella rinnakkaisella videolla hiekkasäkeistä saarta sekä toiselle seinälle heijastetun *Mist* -teoksen, jossa kunnioitetaan menneisyyden sumumaisemia kastelemalla taiteilijaa videossa muutaman minuutin ajan sumutinpullolla. Halusin esitellä yleisön ristiriitaisia taidekokemuksia näiden teosten saaman eritellyn ja yksilöllisen palautteen kautta. Näkökulmia on neljä. Vesihuoneen performanssi alkaa kauniilla pop- balladilla, jonka tekstin kudoin haltioituneista ja hurmioituneista kommentteista (partituuri, tahdit 78-111). Balladi on tekstiltään hartaan syvälinen, elämän arvojakin pohdiskelleva. Disney-elokuvien tyyppinen, onnellinen ja haikea A-osan duurimelodia kulkee duettoparin tulkitsemana, kuoro säestää. B-osat kirjoitin hieman särmikkäämmiksi, taustaltaan rytmisesti aktiivisemmiksi sopien mies-solistin ihmettelyyn Laitisen kivikasan rakentamisen tarkoituksesta. Haltioituneen katsojapalautteen Antti Laitisen *It's My Island* -teoksesta rikkoo murteella ääntävän isäntämiehen kommentti ”Meidän mökkinaapuri tekee tota samaa joka kesä”, ja että ”Täytyypä kertoa sille että on taidetta”.

Toinen osa jatkuu hölmistyneen kritiikin äärellä äityen hurjaksi räpiksi, jossa sekä museo että teokset saavat kuulla kunniansa (partituuri, tahdit 113-143). Röp -muoto tuntui railakkaamman palautteen osalta luontevalta valinnalta, muodolta, jolla nykypolvi kritisoii yhteiskuntaa ja ilmiöitä. Miesäännet aloittavat sumumaisemateoksesta urputtamisen ”Tuo nainen tuolla seinällä ei ole taidetta, ei ole taidetta. Kyllä pokka pitää vaikka niskaan satais paskaa, tää teos on mun elämästä suoraan”, johon naisäännet lisäävät oman kommenttinsa Laitisesta: ”Joo mä tajuun taidetta, et rauha ja meri, mutta mitä noi ihmiset on, se on eri. Toi jätkä osaa rakentaa ja siinä se on nero, mutta museo, hanki parempi video!” Röp -osio muuntuu kahden kuorolaisen kukkotappelumaiseen battleen eli sanailuun siitä, kumpi oikeastaan ymmärtää taidetta vähemmän. Kuoro säestää kahta solistia Kiasman omilla sanoilla: ”Päästä itsesi irti”, (lukee palautekirjan kantes- sa) ja niinpä yleisö sitten päästääkin, myös performanssissa.

Vesihuoneen jakso päättyy museon ääneen. Kuoro kaivaa esiin näyttelyn opaskirjan (ks. kuva 3) ja laulaa siitä Kiasman esittelyn *It's My Island* -teoksesta (partituuri, tahdit 144-169). Lisäsin sävellystyöhöni myös oman katsojapalautteen, huvittumiseni näytte-

lyoppaan tekstidadasta. Sävelkieli on juuri siksi korkeakulttuurista kuorohuttua ja ohutta yläpilveä, melodia hypähtelevä, soinnut laajempia muunnoksia ja tiheitä klustereita.

Kuva 3. It's My Island esittelytekstin laulamista museo-oppaasta, kuva: VTT/KKA

5.3 OSA 3, *Oikea tapa olla*

Kolmas ja viimeinen performanssin osa kuvaa katsojaa teoksen äärellä.

Performanssi rakentui Tero Puhan *Oikea tapa olla* -videoinstallaation ympärille, jossa kolmekymppinen mies etsii oikeaa tapaa tervehtiä, nauraa, ilmaista rakkautta ja ikävää ja sanoa hyvästit. Installaatiossa hän kokeilee erilaisia lähestymiskeinoja eri tunnetiloissa. Pitäisikö olla itsevarma ja miehekäs, hauras ja herkkä?

Oikea tapa olla -teos oli itsessään niin pieni (yksi katsoja kerrallaan penkillä TV-ruudun äärellä, luurit päässä), että päädyin vaihtamaan kuoron funktiota ja asetin kuoron edustamaan itse installaatiota yleisöpalautteen sijaan. Näyttelijä siis edustaa tässä osiossa yleisöpalautetta ja kuoro itse teosta. Videoteoksessa mieshenkilö esittää seitsemän erilaista lausetta moneen kertaan, näyttelemisen eri tyylilajeissa. Kuoro esittää teoksen seitsemän lausetta installaation tapaan, vastaavasti musiikillisesti eri tyylilajissa.

Koska tämän teoksen esittämät kysymykset olivat saaneet palautekirjoissa yleisöltä paljon vastauksia, dramatisoimme esityksen kysymykset siten, että näyttelijä jäi kysymysten loppuksi välillä suorastaan pussiin kuoron sisälle ja joutui vastaamaan jokaiseen niistä - tavalla tai toisella (ks. kuva 4). Vastaukset (katsojan repliikit) improvisoitiin.

Kuva 4. Oikea tapa olla, näyttelijä kuoron ahdistelemana, kuva: VTT/KKA

”Käytsä usein täällä?” Laulajat saapuvat nopeassa jonomuodostelmassa näyttelytilaan tervehtien penkillä luurit päässä *Oikea tapa olla* -videoteosta katsovaa näyttelijä Puustista nyökkäyksillä ja kädenheilautuksilla. Kysymys lauletaan reippaaseen sävyyn, sävellettyinä hieman hambon kaltaiseen kansanmusiikkityyliin (partituuri, tahdit 170-183). Kysymyksen loppuksi laulajat asettuvat näyttelyhuoneen kulmaan odottamaan museossa kävijän (näyttelijä) improvisoimaa vastausta.

”Kerro mistä sä tykkäät?” Kuorolaiset lähestyvät näyttelijää ja asettuvat hänen taakseen katsomopenkin ympärille. Kysymys on musiikilliselta sävyltään selkeästi kiihkeämpi ja esitetään kuubalaisen son -musiikin estetiikalla johon kysymyksen konsonantit ja siitä syntyvä puheen rytmi houkuttelivat säveltämään (partituuri, tahdit 185-198). Kysymys päättyy jälleen näyttelijän vastaukseen.

”Tykkäsitsä?” Kysymys lauletaan hitaasti blues-tyyppisillä fraaseilla venytellen (partituuri, tahdit 200-207). Nais-solistit improvisoivat blues -yninöitä kuoron kysymyksen sekaan. Laulajat lähentelevät näyttelijää, hipelöivät hiuksia ja silittelevät tarpeettoman hitaasti. Luuritkin tipahtavat jo näyttelijän päästä. Näyttelijä häkeltyy eikä pysty sen jälkeen edes vastaamaan kysymykseen.

”Kahvia vai teetä?” Kuoro singahtaa jalkeille suunnaten näyttelytilan keskiosaan. Laulajat kantavat miimisiä juomatarjottimia ja tanssivat ringissä, laulaen kysymystä samban tahtiin. (partituuri, tahdit 209-240). Kysymys päättyy jälleen kuoron kasaantumiseen penkillä edelleen ihmettelevän näyttelijän ympärille.

”Mä rakastan sua!” esitettiin perinteisen medium beat ja pop-estetiikan mukaisella rakkauden tunnustuksen sävyllä (partituuri, tahdit 242-251) hyväksyvästi näyttelijää katsellen. Laulajat seisovat paikallaan, näyttelijä nousee penkille seisomaan. Yleisö seuraa näyttelijän miimistä esitystä liikutuksesta ja tunteiden kirjosta. Vastaus jää miimiseksi.

”Hyvästi!” Viimeinen laulettu fraasi esitettiin tietenkin suomalainen tangon-imitaationa (partituuri, tahdit 253-271). Laulajista muodostuu neljä tangoa tanssivaa paria, loput asettuvat takaisin alkutilanteen nurkkaan laulamaan ja seuraamaan draamaa. Pääparina tanssivat näyttelijä ja nainen kuorosta. Laulun loputtua nainen jättää miehen poistuen näyttelytilasta. Viimeinen Puhon teoksen fraasi kuullaan pelkästään näyttelijän suusta naisen lähdettyä: ”Mull on ikävä sua!”.

6 Projektin arviointi

Mul on synttärit tänään -esitys nähtiin Kiasman Järjestetty juttu –näyttelyn yhteydessä yhteensä kahdeksan kertaa, joista kaksi ensimmäistä esitystä toteutettiin osana *Eka kerta* -projektin avajaisia. Yhteensä esityksen näki arviolta 800 ihmistä. Performanssi toi museoon vapautunutta ja rentoa tunnelmaa sekä vaikutti ainakin silmämääräisesti lisäävän katsojien välistä dialogia teosten äärellä. Esitys sai julkisuutta myös radiossa Päivikki Välttilän Yleisradiolle toimittaman ohjelman muodossa ja dokumentoitiin lisäksi Kuvataiteen keskusarkiston toimesta.

Yleisöpalautteen säveltäminen ja performanssin luominen nykytaiteen ympäristöön oli haastavaa, vapauttavaa ja hauskaa. Museolehtoreiden osoittama luottamus taiteellista työtäni kohtaan antoi minulle vapaat kädet esityksen sijoittelun, sisällön ja säveltämisen suhteen. Sain säveltää musiikin käyttömusiikiksi, jonka arvo oli nimenomaan hetkessä ja kontekstissa, interaktiossa yleisön ja teosten kanssa. Minulla ei ollut kokemusta muiden kuorosäveltäjien tekemistä vastaavista töistä (jos niitä on), ja näin ollen myös oman referenssin puute tuntui mukavalta. Ainoastaan muutamat tilan akustiikan kannalta ratkaisemattomat haasteet jäivät kaiheartamaan, kun ponnisteluistani huolimatta tuntui, että joitain tekstipaikkoja oli vaikea esittää erotellusti alkuosien isoissa ja korkeissa saleissa.

Kiasman näkökulmasta oli kiinnostavaa saada näyttelyyn teos, joka toi esiin yleisön äänen. Museolehtori Sanna Hirvonen kirjoittaakin *Mul on synttärit tänään* -esitykselle antamassa palautteessaan (Hirvonen 2013) performanssin välittäneen onnistuneesti viestiä taiteen monista lähestymistavoista, sekä siitä, että taiteesta voivat museossa puhua muutkin kuin asiantuntijat. Yhteistyö Kiasman kanssa sujui kaiken kaikkiaan erittäin hyvin, sovitut asiat toteutuivat suunnitellusti ja työskentely tuntui vapaalta. Molempien osapuolien tyytyväisyydestä kertonee yhteistyömme jatkuminen kuoron Abba performanssilla *Thank You for the Music* –näyttelyn avajaisissa (Kiasma 2012).

6.1 Monistettavuus

Työmäärän kannalta kannattaisi pohtia hankkeen monistettavuutta muihin museoihin. Performanssia voisi muuntaa siihen suuntaan, että esityksen rakenne sisältäisi sekä kiinteitä että avoimia osuuksia. Kiinteät osuudet voisivat sisältää yleisiä museokokemukseen liittyviä, universaaleja ajatuksia ja avoimet osat keskittyisivät tiettyä teosta tai

paikkaa koskevaan palautteeseen. Avoimet osat voisivat olla säästys ja solisti -muotoisia, jolloin performanssin harjoittaminen uuteen paikkaan olisi nopeaa ja teksti-muutokset koskisivat vain solisteja. Jos osa avoimista osista olisi vielä resitatiivisia tai jopa puheen muodossa, olisi kirjoitustyön muuttuva määrä varsin järkevä. Esityksen osat voisi jakaa edelleen yleiseen ja yksilöityyn palautteeseen, näyttelytilojen järjestyessä eri museoissa kuitenkin suhteellisen samankaltaisesti.

6.2 Performanssin pedagoginen arvo

On mielestäni tärkeää, että taiteen alalla työskentelevien ihmisten välille syntyy vuorovaikutusta. *Mul On Synttärät Tänään* –performanssissa sain tutustuttaa musiikinopiskelijoita monitaiteelliseen yhteistyöhön sekä näyttelijäntyön, tanssin että kuvallisen ilmaisun osalta. Toisen työn näkeminen innoittaa, erilaisten työympäristöjen ja työtapojen näkeminen rikastuttaa. Monitaiteelliset projektit avartavat näkemystä omaan tekemiseen, antavat usein yllättävän lisän kohtaan, johon sitä ei edes osannut hakea. Laulajat oppivat heittäytymistä ja esiintymistaitoja tehdessään yhteistyötä näyttelijän kanssa. Itse toki opin myös ohjaamaan eri taidealojen opiskelijoiden keskinäistä työskentelyä ja vuorovaikutusta.

Yhteistyön rakentamisen lisäksi uskon, että koulutimme itsestämme myös museon kävijöitä ja ehkä myös toisin päin, museon kävijöistä kuorokonserttiin tulijoita. Opiskelijat saivat tuntumaa myös yleisötyöhön. Metropolia Ammattikorkeakoulun omaa julkaisua (Raninen, 2010. 28) lainaten:

”Taiteen välitystehtävässä uteliaisuus ja sosiaalisuus ovat ehdottoman tärkeitä elementtejä. Opiskelijoihin täytyisi istuttaa kipinä tähän työhön, vähän sellainen löytöretkeilijän fiilis.

6.3 Rahoituksesta

Performanssin rahoitus on järkevintä toteuttaa museolähtöisesti, vaikka kyseessä olisi apurahoin rahoitettavaksi aiottu hanke. Julkisen sektorin ollessa yhteistyökumppanina apuraharahoituksen saaminen on suunniteltava organisaation kautta johtuen apurahan kohdentamiskriteereistä. Yksittäisen taiteilijan on ymmärrettävästi lähes mahdotonta perustella rahoitustarvetta, kun yhteistyökumppanina on jo valtion tukema laitos. Pohjatyötä pitäisi siis pystyä tekemään monia vuosia ennen esitystä olettaen, että laitos

osaisi sisällyttää tämänkaltaista toimintaa budjettiinsa. Budjettia laatiessa on luontevaa harkita myös eri laitosten välistä yhteistyötä, kuten omassa projektissanikin osaksi tehtiin. Taideoppilaitokset voisivat hyvin sisällyttää toimintaansa enemmänkin yleisötyöhankkeita. Laulajat ja näyttelijät tekivät projektin työssäoppimisjaksonaan ja myös osa harjoittamistyöni kustannuksista ohjautui luontevasti oppilaitoksen opetustyön sisään. Tämä idea on myös linjassa Uudenmaan kulttuuristrategian 2015 kanssa (Cantell, 2008). Myös sponsorityylinen rahoitus saattaisi tulla kysymykseen ainakin pienempien tai liikkuvien näyttelyiden osalta, kesätapahtumia unohtamatta.

7 Pohdinta

Suomen museoliiton tutkimuksen mukaan (Taivassalo & Levä 2011) taidemuseossa vierailun kaksi tärkeintä motiivia olivat elämys (36%) ja viihtyminen (21%). Myös sielunrauhaa, inspiraatiota sekä elämyksellistä kokemusta toivottiin tutkimuksen kyselyn avovastauksissa.

Pidän hanketta onnistuneena pilottina, jonka toteuttamisessa aiempi työkokemukseni näytteli merkittävää osaa. Monialainen osaaminen ja resurssien yhdistäminen mahdollistaa laitosten välisen yhteistyön rakentamisen ja yleisötyöesitysten toteuttamisen kustannustehokkaasti, kaikkia palvelevalla tavalla. *Mul on synttärit tänään* -performanssi osoitti kuoro-instrumentin edut ja monikäyttöisyyden yleisötyön välineenä. Laulamalla, näyttelemällä ja puhumalla välitetyt vertaiskokemukset muistuttavat inhimillisellä tavalla tunneperäisen tulkinnan tärkeydestä ja rohkaisevat omien tulkintojen tekemiseen. Performanssi toi Kiasmaan museokävijän toivomaa elämyksellisyyttä museon yleisötyötä palvelevassa muodossa.

Taidemuseoiden ja muun näyttelytoiminnan lisäksi tämä työtapa on sovellettavissa myös muihin ympäristöihin ja yhteisöihin, jotka uskaltavat asettautua julkisen palautteen kohteiksi ja hyötyvät palautteen monipuolisesta julkituomisesta. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi kaupunkien tai kuntien hankkeet, sekä sellaiset kehityshankkeet jotka hyötyvät diskurssista. Työtapaa voisi toki käyttää valikoidulla palautteella myös kaupallisessa tarkoituksessa, esimerkiksi yrityksestä saatavan positiivisen mielikuvan tukemiseksi. Mikäli yleisötyön tavoitteena (Backström, 2007, 6) voidaan pitää saavutettavuuden esteiden vähentämistä kulttuuritapahtuman ja yleisön välillä, sopivat sovelluskohteeksi kaikenlaiset yleisön mielipiteitä jakavat, helppoa lähestyttävyyttä tavoittelevat taidetapahtumat.

Lähteet

- Backström, Heidi. 2007. Lisäase Yleisöjahtiin, yleisötyön mahdollisuudet Kettupäivät elokuvafestivaalin yleisöpohjan kehittämisessä. Opinnäytetyö. Stadia. Viestinnän koulutusohjelma.
- Cantell, Timo. 2008. Uudenmaan Kulttuuristrategia 2015. Uudenmaan liiton julkaisu B 40 –2008. Helsinki.
- Euroopan museoiden yhteistyöhankkeen, Eka kerta -esittely. 2010. Kultublog. Saatavilla osoitteessa <http://kultublog.wordpress.com/2010/08/18/first-time-eka-kerta/> (luettu 3.5.2013)
- Haapalainen, Riikka. 2010. Taiteen ja yleisön palveluksessa. Toim. V. Harju. Kulttuurin rakentaja, Valtion taidemuseo 1990-2010. Helsinki. Valtion taidemuseo, 244 – 256. Saatavilla myös verkkoversiona: http://www.fng.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vtm/embeds/vtmwwwstructure/15940_VTM_Juhlakirja_verkkoversio.pdf
- Halonen, Tiina & Käenmäki, Joni .2012. Yleisötyö Sibeliuksen Akatemiassa: osallistavan taiteellisen toiminnan tuotantomalli. Humanistinen korkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Hirvonen, Sanna (museolehtori). 2013. Julkaisematon kirjallinen palaute projektista.
- Järjestetty juttu -kokoelmanäyttelyn esittelysivusto. 2010. Kiasma Saatavilla osoitteessa: <http://www.kiasma.fi/ohjelmisto/nayttelyt/jarjestettyjuttu> (luettu 28.4.2013)
- Karjalainen, Tuula 2010. Nykyaiteen museosta Kiasmaksi, paljon kokenut ja kokemuksia synnyttänyt. Toim. V. Harju. Kulttuurin rakentaja. Valtion taidemuseo 1990-2010. Helsinki. Valtion taidemuseo, 226 – 239.
- Kiasma-lehti nro 47. 2010. Julkaisija nykytaiteen museo. Saatavilla osoitteessa: http://www.kiasma.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vtm/embeds/kiasmastructure/16938_k47.pdf (luettu 28.4.2013)
- Lindholm, Arto 2010. Taidemuseoiden ei-kävijät pääkaupunkiseudulla. Saatavilla www-muodossa: <http://www.fng.fi/arvoisayleiso/tutkittuatietoayleisoista/eikavijat>. Luettu 3.5.2013
- Lindholm, Arto; Simovaara, Jyrki; Cantell, Timo & Mielonen, Helena. 2011. Yleisötutkimus kulttuurialan opinnäytetyönä. HUMAK: Helsinki. Humanistinen Ammattikorkeakoulu.

Niemelä Anu, 2012. Identiteetin merkitys museokäyntiin – John H Falkin teorian tarkastelua. Saatavilla www-muodossa
<http://www.fng.fi/arvoisayleiso/yleisojenjakavijoidentutkiminen/identiteetinmerkitys>

Pöntinen, Sanni. 2012. Tunne tuo asiakkaan toistekin, Toimintatutkimus Museopedagogisen yksikön kehittämisestä. Opinnäytetyö. Tampereen Ammattikorkeakoulu. Medi-
atuottaminen YAMK.

Rogers, Rick 1998. Audience development: collaborations between education and
marketinh. London. Arts Council England

Raninen, Tarja. 2010. toim.L. Huhtinen-Hildén, T. Raninen, T- Ranta-Meyer. Soivia
Kohtaamisia. Taide tarvitsee välittäjiä. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Kulttuuri ja luo-
va ala.

Rainio, Elina 2013. Haastattelu 22.4.2013

Suomen museopedagoginen yhdistys, Pedaali, internetsivut.
saatavilla osoitteessa www.pedaali.fi
(luettu 3.5.2013)

Siitari, Pirkko. 2010. Kiasman näyttelytoiminnan visiot, toim. V. Harju. Kulttuurin raken-
taja, valtion taidemuseo 1990-2010. Helsinki. Valtion taidemuseo, 240-244.

Taivassalo, Eeva-Liisa; Levä, Kimmo. 2012. Museokävijä 2011. Suomen museoliitto

Thank you for the music-näyttelyn esittely. 2012. Kiasma
Saatavilla www-muodossa:
<http://www.kiasma.fi/ohjelmisto/thank-you-for-the-music>
(luettu 10.5.2013)

Viitala, Sinikka; Hakamies, Inkeri; Kakkuri, Salla & Kuvaja, Miira. 2011. Museologia,
tutkimus, suunnittelu ja viestintä museoissa. Helsinki.
Saatavilla osoitteessa:
[http://www.helsinki.fi/museologia/tutkimuksen_liitteet/Museopedagogiikka - oppimista ja
opetusta museoissa.pdf](http://www.helsinki.fi/museologia/tutkimuksen_liitteet/Museopedagogiikka_-_oppimista_ja_opetusta_museoissa.pdf)
(luettu 28.4.2013)

Liite, Mul On Synttärät Tänään, Kiasman juliste

Mul on synttärät tänään

Riemastuttava kuoroteos Järjestetty juttu -näyttelyn yleisöpalautteesta

20 laulajaa ja yksi näyttelijä tulkitsee yleisön värikkäitä tunteja nykyaikaisesta. Yksi haltioituu, toinen ahdistuu ja jonkun elämä ei enää palaa entiselleen.

Esitykset Järjestetty juttu-näyttelyssä, 3. krs

la 20.11.2010 klo 13 ja klo 15

pe 21.1.2011 klo 16 ja klo 18.15

ke 2.2.2011 klo 17.45 ja klo 19

pe 4.2.2011 klo 16 ja klo 18.15

Teos on kolmiosainen ja sen yhteiskesto on n. 20 minuuttia. Museolipulla.

SÄVELLYS JA KUORON JOHTO:

Merzi Rajala, OHJAUS: Anna Rosendahl,

NÄYTTELIJÄ: Janne Puustinen,

ENSEMBLE: Con Caronca Chorus

(Metropolia, Pop&Jazz Konservatorio)

Yhteistyössä

Metropolia ja Pop&Jazz Konservatorio.

JÄRJESTETTY JUTTU
UPPGJORT I FÖRVÄG
IT'S A **SET-UP**

Kiasma

KIASMA KOKOELMAT KIASMA SAMLINGARNA KIASMA COLLECTIONS KIASMA KOKOELMAT